Skolinspektionen

Beslut

2013-06-20

Dnr 43-2012:6036

Gullspångs kommun

Rektorn vid Gullstensskolan 7-9

Beslut för grundskola

efter tillsyn av Gullstensskolan 7-9 i Gullspångs kommun

Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg, Besöksadress Kungsgatan 20
Telefon: 08-586 080 00, Fax: 08-586 080 04
www.skolinspektionen.se

Tillsyn i Gullstensskolan 7-9

Skolinspektionen genomför tillsyn i Gullspångs kommun under våren 2013. Vid tillsynen besöker Skolinspektionen samtliga skolenheter i kommunen.

Gullstensskolan 7-9 besöktes av Skolinspektionen den 23-24 maj 2013.

Fakta om skolan

Gullstensskolan 7-9 ligger i tätorten Gullspång och samlar samtliga elever i kommunen i årskurserna 7-9. På Gullstensskolan 7-9 går cirka 200 elever. På skolan finns en förberedelseklass, d.v.s. en särskild undervisningsgrupp, med elever som är nyanlända till Sverige. Skolan leds av en rektor och personalen organiseras i tre arbetslag där olika årskurser och ämnen representeras.

Av Skolverkets officiella betygsstatistik för årskurs 9 år 2012 framgår att 57 procent av eleverna på Gullstensskolan 7-9 lämnade grundskolan med minst godkänt betyg i samtliga ämnen, att jämföra med genomsnittet i riket som var 77 procent. Det genomsnittliga meritvärdet samma år var 173, att jämföra med genomsnittet i riket, 211. Vidare visar statistiken att andelen elever behöriga till gymnasieskolans nationella program varierade beroende på de olika programbehörigheterna mellan 69 procent (naturvetenskapligt och tekniskt program) och 75 procent (yrkesprogram och estetiskt program).

Bland elever med svensk bakgrund[1] nådde 68 procent av pojkarna minst godkänt betyg i samtliga ämnen, att jämföra med andelen för samma grupp i riket som var 78 procent. För flickor med svensk bakgrund var mönstret det motsatta i jämförelse med riket; 91 procent av flickorna med svensk bakgrund nådde minst godkänt betyg jämfört med 85 procent i riket. När det gäller meritvärdet för elever med svensk bakgrund låg det för såväl flickor som pojkar lägre än för samma grupper i riket; 221 för flickor med svensk bakgrund på skolan jämfört med 229 för flickor med svensk bakgrund i riket samt 193 för pojkar med svensk bakgrund på skolan jämfört med 204 för pojkar med svensk bakgrund i riket.

[1] Skolverkets definition; Utländsk bakgrund har elever som är födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Övriga elever ingår i gruppen med svensk bakgrund, även om en förälder är född utomlands.

Helhetsbedömning

Vid tillsynen framgår att endast 57 procent av eleverna i årskurs 9 gick ut grundskolan med betyg i samtliga ämnen. Även skolans genomsnittliga meritvärde och andelen behöriga till gymnasieskolans nationella program är lägre än genomsnittet i riket. Skolinspektionen ser allvarligt på skolenhetens låga kunskapsresultat och skolan måste vidta kraftfulla åtgärder för att öka måluppfyllelsen. Av tillsynen framgår flera brister som kan ha betydelse för kunskapsresultaten.

På skolenhetsnivå bedrivs inte ett systematiskt kvalitetsarbete där resultat sammanställs, följs upp och analyseras på skolenhetsnivå. För att kunna identifiera vilka utvecklingsbehov som finns vid skolan som helhet behöver kunskapsresultaten och måluppfyllelsen i förhållande till andra nationella mål, som exempelvis kring värdegrund och elevinflytande, utvärderas på skolenhetsnivå. Tillsynen visar att vissa utvärderingar av kunskapsresultat sker på arbetslags- och ämnesnivå. I några utvärderingar sätts undervisningens utformning i relation till elevernas kunskapsresultat. I flera utvärderingar saknas dock analyser av undervisningen och istället relateras kunskapsresultaten uteslutande till den enskilda eleven, exempelvis avseende språkkunskaper och närvaro. Lärare och rektor relaterar skolans kunskapsresultat delvis till skolans relativt stora andel elever som är nyanlända till Sverige. Av officiell statistik framgår dock att även resultaten för elever med svensk bakgrund[2] är lägre resultat än genomsnittet i riket.

Skolans arbete kring elever i behov av särskilt stöd har under de senaste åren utvecklats i riktningen mot att särskilt stöd så långt det är möjligt ges inom ramen för den egna klassen. Skolinspektionen ser positivt på denna utveckling, men kan konstatera att det finns brister i hur rutiner och dokumentation kring elever i behov av särskilt stöd fungerar, vilket kan innebära en risk för att elever inte får det särskilda stöd de behöver och har rätt till. Vidare visar utredningen att elever som är i behov av studiehandledning på modersmålet inte får detta, vilket enligt Skolinspektionen innebär att elever inte ges den möjlighet att nå så långt som möjligt i sin utveckling, vilket de har rätt till. Skolinspektionen bedömer vidare att undervisningen vid skolan i högre grad måste anpassas efter elevernas behov och förutsättningar och att lärarna ser till att elever

[2] Skolverkets definition; Utländsk bakgrund har elever som är födda utomlands samt elever födda i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands. Övriga elever ingår i gruppen med svensk bakgrund, även om en förälder är född utomlands

som lätt når kunskapskraven utmanas och stimuleras att nå så långt som möjligt i sin utveckling. Likaså måste elevernas inflytande över undervisningen öka.

Gullstensskolan 7-9 måste utveckla arbetet kring ett gemensamt målinriktat värdegrundsarbete. De insatser som sker på detta område är enligt Skolinspektionens bedömning alltför sporadiskt och beroende av den enskilda lärarens arbete. Insatser på området som genomförs på skolan är ofta av åtgärdande karaktär, som sätts in när något har inträffat. I skolans uppdrag när det gäller normer och värden ingår, förutom arbetet med att förebygga, förhindra och åtgärda kränkande behandling, också att ge eleverna möjlighet att utvecklas så att de kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar och personliga erfarenheter.

Skolinspektionen bedömer att elevhälsan strävar mot att arbeta mer förebyggande med att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål men att arbetet hittills haft tyngdpunkten på åtgärdande arbete. Vidare framgår att psykolog inte på ett planerat och regelbundet sätt används i elevhälsans förebyggande arbete. I arbetet med att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål är såväl värdegrundsfrågor som frågor som rör elevernas kunskapsutveckling viktiga.

Skolinspektionen pekar i denna tillsyn på ett antal områden som huvudmannen måste åtgärda för att förbättra elevernas måluppfyllelse. Mot denna bakgrund fattar Skolinspektionen följande beslut.

Skolinspektionens ingripande

Föreläggande

Skolinspektionen förelägger med stöd av 26 kap. 10 § skollagen (2010:800) Gullspångs kommun att vidta nedanstående åtgärder för att avhjälpa påtalade brister. De vidtagna åtgärderna ska senast den 31 oktober 2013 redovisas för Skolinspektionen.

Undervisning och lärande

Bedömning

Gullspångs kommun måste vidta följande åtgärder för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Undervisning och lärande.

- Se till att lärarna anpassar undervisningen efter elevers behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande.

- Se till att lärarna ger elever som lätt når kunskapskraven som minst ska uppnås ledning och stimulans för att nå längre i sin kunskapsutveckling.

Motivering

Enligt skollagen ska det i utbildningen tas hänsyn till elevers olika behov. Elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. Vidare ska alla barn och elever ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling. Enligt läroplanen ska läraren ta hänsyn till varje enskild individs behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven utvecklas efter sina förutsättningar och samtidigt stimuleras att använda och utveckla hela sin förmåga.

Av elevintervjuerna framgår att eleverna anser att det beror på vilken lärare man har om alla elever får samma material och arbetsuppgifter eller om detta anpassas efter elevens behov och förutsättningar. I elevintervjuerna beskrivs situationer där en och samma elev kan få material som är anpassat utifrån exempelvis läs- och skrivsvårigheter i ett ämne men inte i ett annat. Vidare beskriver elever i intervju att det varierar mellan olika ämnen huruvida lärarna försöker fånga upp elevernas intressen och tankar kring ett ämne eller arbetsområde. Av Skolinspektionens enkät som 54 av 60 elever i årskurs 9 besvarat inför tillsynen uppger drygt en fjärdedel av eleverna att de får för lite utmanande arbetsuppgifter i skolan. I intervjuer beskriver elever att om man som elev har lätt för någonting så glöms man bort och att man efter att man har arbetat klart med en uppgift "så sitter man bara där".

Personal i elevhälsoteamet och rektor beskriver att en del insatser har genomförts på skolan i syfte att undervisningen ska anpassas efter fler elevers behov och förutsättningar, som exempelvis tydligare struktur i undervisningen genom "hemklassrum" och så kallade "startblock" i undervisningen. I intervju med rektor, lärare och personal från elevhälsan bekräftas dock bilden som framkommer i elevintervjuerna att det varierar mellan olika lärare och olika ämnen huruvida undervisningen anpassas efter olika elevers behov och förutsättningar. Lärare uppger att de diskuterar frågor som rör individanpassning av undervisningen men att diskussionerna oftast stannar i att individanpassning ska ske, men att man inte kommer vidare då man inte anser att man diskuterar hur det ska ske. Lärare beskriver vidare i intervju att det finns ett fokus på att ge stöd, tid och material till elever som har svårigheter med skolarbetet men att skolan "tappar" elever som lätt når kunskapskraven i. Lärare menar att

det saknas en gemensam strategi på skolan för hur de ska arbeta med elever som lätt når kunskapskraven.

Av utredningen framgår att undervisningen inte i tillräcklig grad anpassas efter elevers behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och att elever som lätt når kunskapskraven som minst ska uppnås inte alltid ges ledning och stimulans för att nå längre i sin kunskapsutveckling. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att avhjälpa bristerna.

Författning

1 kap. 4 § andra stycket, 3 kap. 3 § skollagen

Lgr 11 1 Skolans värdegrund och uppdrag, En likvärdig utbildning, 2.2 Övergripande mål och riktlinjer, Kunskaper, riktlinjer

Grundläggande värden och inflytande

Bedömning

Gullspångs kommun måste vidta följande åtgärder för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Grundläggande värden och inflytande.

- Se till att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter.
- Ange utformningen av inflytandet i planeringen av verksamheten och se till att skolan har en tydlig progression för att ge eleverna ökat inflytande utifrån ålder och mognad.
- Ge eleverna ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll.

Motivering

Enligt läroplanen är skolans mål att varje elev kan göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter.

Enligt skollagen ska elever ges inflytande över utbildningen och elevers åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till elevers ålder och mognad. Enligt läroplanen ska läraren svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll. Rektor har ett särskilt ansvar för att skolans arbetsformer utvecklas så att ett aktivt elevinflytande gynnas. Det är, enligt läroplanen, inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om

grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer.

Flera elever som Skolinspektionen intervjuar uttrycker att eleverna kan ha svårt att vara sig själv på skolan om de inte följer normen, exempelvis kring sexualitet. I den enkät som 54 av 60 elever i årskurs 9 har besvarat inför tillsynen är det fler elever som instämmer i påståendet "I min skola blir elever som anses annorlunda dåligt behandlade av andra elever" än som inte instämmer i påståendet. Enligt eleverna sker sällan diskussioner kring olika värdegrundsfrågor inom ramen för undervisningen, utan det kan ibland tas upp då någonting har hänt på skolan. I enkäten som nämns ovan svarar ungefär tre fjärdedelar av eleverna att de i skolan pratar om mänskliga rättigheter. Av samma elever svarar dock mer än var tredje elev att de inte vet om de i skolan får öva på att göra etiska ställningstaganden. Av elevintervjun framgå också att lärarna i liten utsträckning med eleverna diskuterar och problematiserar olika samhällsfrågor, t.ex. sociala frågor i samhället, etnicitet och dagsaktuella händelser i omvärlden. Av lärarintervjun framgår att klassföreståndarna har ansvar för att i sin klass arbeta med frågeställningar som rör normer och värden. I skolans likabehandlingsplan tillika plan mot kränkande behandling nämns förslag till insatser för att förebygga kränkande behandling, som att "utifrån film, teater och samarbetsövningar enligt friends-modellen motverka likgiltighet, ignorans och kränkande behandling". Dessa är dock inte konkretiserade och det framgår av lärarintervjun att det kan variera om och hur lärare i sin undervisning tar upp och ger eleverna möjligheter att diskutera frågeställningar som rör grundläggande värden. När det gäller frågeställningar som rör diskriminering framgår av lärarintervjun att det inte sker ett gemensamt målinriktat arbete med frågor som rör diskrimineringsgrunderna, utan det är upp till varje lärare att belysa dessa frågor i undervisningen. Det faktum att det på skolan finns en mångfald bland eleverna avseende exempelvis kulturell och religiös bakgrund kan enligt rektor ibland lyftas fram av enskilda lärare, men det finns ingen gemensam strategi för ett sådant arbete. I lärarintervjun uttrycks uppfattningen att elever med svensk och utländsk bakgrund inte egentligen integreras i utbildningen, utan i hög grad är med varandra inom sin grupp. Personal i elevhälsoteamet ansvarar för de två dagarna "livskunskap" i årskurs 8 då bland annat frågor om identitet och psykisk hälsa tas upp, vilket eleverna i intervjuer refererar till vid frågor kring värdegrundsarbete vid skolan. Personal i elevhälsoteamet uppger att det finns en strävan i teamet att arbeta mer med frågor som rör normer och värden i frågor de ser att det finns behov kring, som exempelvis kring genus och hur situationen ser ut för elever med utländsk bakgrund, men att tiden hittills inte har räckt till för detta.

Rektor uppger i intervju att elevernas inflytande över undervisningen behöver utvecklas på skolan. Rektor menar att de vid skolan har utvecklat arbetet med

att ge eleverna möjlighet att utvärdera undervisningen, men att eleverna i mindre utsträckning är delaktiga vid planeringen av undervisningen. I den enkät som lärarna besvarat inför tillsynen skattar lärarna elevernas möjligheter till inflytande lägre än genomsnittet i enkätundersökningen. Enligt intervjuade elever får de sällan möjlighet att vara delaktiga i planeringen av undervisningen och enligt eleverna är det bara ett fåtal lärare som aktivt tar reda på elevernas intressen och förkunskaper inför ett nytt arbetsområde. Av intervjuer med rektor och lärare framgår att det inte finns någon planering för hur elevinflytandet ska utformas vid skolan. I de utvärderingar som respektive arbetslag gjorde efter läsåret 2011/2012 framgår att lärare i likhet med eleverna uppfattar att det finns skillnader i hur lärare arbetar med elevinflytande. I någon utvärdering anges t.ex. att arbetet kring elevers ansvar och inflytande är "olika i olika ämnen med olika lärare. Vissa lyssnar mer på eleverna och utarbetar LPP (lokal pedagogisk planering) som ett gemensamt dokument".

Av utredningen framgår att undervisningen vid Gullstensskolan 7-9 inte i tillräcklig utsträckning ger eleverna möjlighet att utveckla förmågan att göra och uttrycka medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Vidare visar utredningen att alla elever inte har ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och undervisningens innehåll. Inte heller anges utformningen av inflytandet, exempelvis hur det ska ske en progression med ökat inflytande för eleverna utifrån ålder och mognad, i planeringen av verksamheterna. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att avhjälpa bristerna.

Författning

1 kap. 10 § och 4 kap. 9 och 14 §§ skollagen

Lgr 11 1 Skolans värdegrund och uppdrag, Rättigheter och skyldigheter, 2.1 Övergripande mål och riktlinjer, Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Övergripande mål och riktlinjer, Elevernas ansvar och inflytande, 2.8 Övergripande mål och riktlinjer, Rektorns ansvar

Trygghet och studiero

Bedömning

Gullspångs kommun måste vidta följande åtgärder för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Trygghet och studiero.

- Vidta åtgärder för att förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkande behandling.

- Upprätta rutiner för att personal som får kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling anmäler detta till rektorn.
- Se till att planen mot kränkande behandling dels anger konkreta åtgärder som enheten avser att påbörja och genomföra under det kommande året utifrån en aktuell kartläggning, dels innehåller en redogörelse för hur föregående års åtgärder har genomförts.

Motivering

Enligt skollagen ska det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivas ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. Vidare ska det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivas ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av elever. Vidare ska huvudmannen se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av elever. Planen ska också innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan. Vidare är den som fått kännedom om att en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten skyldig att anmäla detta till rektor som i sin tur är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling.

Av intervjuer med elever framgår att de anser att det kan vara svårt att vara annorlunda och bryta mot normen genom vem man är och vilka egenskaper man har, då man kan bli utsatt för kränkande behandling. I den enkät som 54 av 60 elever i årskurs 9 har besvarat är det fler elever som instämmer i påståendet "I min skola blir elever som anses annorlunda dåligt behandlade av andra elever" än som inte instämmer i påståendet. De elever som Skolinspektionen intervjuar menar att de sällan diskuterar frågor som kränkande behandling och olika värdegrundsfrågor, utom i de fall något har hänt i klassen. Som exempel på förebyggande värdegrundsarbete refererar eleverna till två dagar i årskurs 8 då de har "livskunskap" och har pratat om olika frågor som rör identitet och psykisk hälsa, vilket de uppskattade och menar att dagarna bidrog till att eleverna lärde känna varandra bättre.

Av intervjuer med rektor, lärare och personal i elevhälsoteamet framgår att det sker en del insatser för att motverka kränkande behandling, men att det kan variera mellan lärare om och hur förebyggande insatser sker. Personal i elevhälsan uppger att rektor uppmanar lärare att på morgonsamlingarna visa filmer som tar upp värdegrundsfrågor. Det finns dock ingen konkret plan och uppföljning av om och hur detta sker och med vilket resultat, utan arbetet är

upp till varje lärare att genomföra och utveckla. Rektor uppger att lärare beskriver att tiden inte alltid räcker till för att arbeta med dessa frågor. Vid skolan finns dels ett "trygghetsteam" med personal som arbetar åtgärdande mot kränkande behandling. Eleverna känner till teamet men uppger att de inte känner till vilken personal som ingår i teamet. I varje klass på skolan finns så kallade "kamratstödjare" som enligt rektor syftar till att vara som ett slags "temperaturmätare" för hur det sociala klimatet är på skolan. Elever som Skolinspektionen intervjuar uppger att de vet vad kamratstödjarna syftar till, men de anser inte att de fyller någon funktion och att det kan förekomma att "kamratstödjare" själva kan utsätta andra för kränkande behandling. Flera arbetslag beskrev i de utvärderingar som gjordes på skolan i juni 2012 bland annat att det saknades planering för arbetet med kamratstödjare och att det ibland är oklart vilka som ingår i trygghetsteamet. I intervju beskriver lärare som arbetar med kamratstödjargruppen att det under året inte funnits tid att utveckla arbetet med kamratstödjare på det sätt de hade önskat. I intervju med elevhälsoteamet framgår att kurator och skolsköterska genomför punktvisa insatser som kan kopplas till skolans värdegrundsarbete. Det handlar dels om de hälsosamtal som skolsköterskan genomför och de två dagar under vilka eleverna i årskurs 8 har "livskunskap" och som kuratorn och skolsköterskan ansvarar för. Personal i elevhälsan uppger att deras arbete behöver utvecklas mot att bli mer förebyggande men att tiden inte hittills inte har räckt till. De beskriver vidare att de har för avsikt att arbeta mer förebyggande kring värdegrundsfrågor som de ser att det finns ett behov av att arbeta med, exempelvis rörande genus och kring hur situationen för elever med olika social och kulturell bakgrund kan se ut.

Att arbetet mot kränkande behandling inte planeras, följs upp och utvecklas systematiskt framgår också av skolans plan mot kränkande behandling. I planen beskrivs att det på skolan har genomförts en kartläggning i form av en trivselenkät som eleverna besvarat. Av denna kartläggning framgår endast behoven "det behövs fler vuxna i korridorerna" och "det vore skönt om rummet 'pärlan' kunde vara öppet mer". En föreslagen förebyggande åtgärd är kopplad till vad som framkommit i trivselenkäten; "rastvaktande enligt schema". De flesta åtgärder som redovisas är dock i huvudsak av allmän karaktär som inte konkretiseras närmare t.ex. avseende innehåll, tidpunkt och ansvar. Det framgår heller inte vilket behov dessa föreslagna åtgärder syftar till att tillgodose. Andra föreslagna åtgärder utgör snarare information om vilka forum som finns för arbetet med att förebygga kränkande behandling. I planen saknas även en redogörelse för hur föregående års åtgärder har genomförts. Den del av planen som ska utgöra likabehandlingsplan enligt diskrimineringslagen saknar en kartläggning av vilka behov som finns på skolan och åtgärder utifrån dessa behov för att motverka trakasserier och diskriminering utifrån diskrimineringsgrunderna.

Av skolans plan mot kränkande behandling framgår inte tydligt att det ska anmälas till rektor i de fall det framkommer att en elev anser sig blivit utsatt för kränkande behandling. I stället anges en "åtgärdstrappa" där rektor informeras som steg nummer två, om åtgärderna som ansvariga lärare sätter in inte har tillräcklig effekt. I intervjuer med lärare och rektor framgår att rektor oftast får information om kränkande behandling, men lärare beskriver också att det är om kränkningar upprepas som det anmäls till rektor och trygghetsteamet. De elever som Skolinspektionen intervjuar beskriver att de ska gå till sina lärare om de upplever eller ser kränkande behandling. Dock menar eleverna att det kan innebära att man blir utsatt för att man "skvallrar" om man berättar för en lärare.

Av utredningen framgår att det vid Gullstensskolan 7-9 inte genomförs ett tillräckligt målinriktat arbete för att förebygga och förhindra att elever utsätts för kränkande behandling. Vidare framgår att skolans plan mot kränkande behandling inte uppfyller skollagens krav. Av utredningen framgår vidare att det inte alltid anmäls till rektor om en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att åtgärda bristerna.

Författning

6 kap. 6-8 och 10 §§ skollagen

Särskilt stöd

Bedömning

Gullspångs kommun måste vidta följande åtgärder för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Särskilt stöd.

- Se till att samråd sker med elevhälsan vid utredning av elevers stödbehov.
- Rektor måste se till att beslut fattas om åtgärdsprogram och att åtgärdsprogrammen anger vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas.
- Se till att åtgärdsprogrammen följs upp och att insatserna utvärderas löpande.
- Rektor måste fatta beslut om särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång enligt författningarnas krav.
- Ge studiehandledning på modersmålet till elever som har behov av det.

Motivering

Enligt skollagen ska det anmälas till rektor om det framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås eller har andra svårigheter i sin skolsituation. Vidare ska, enligt skollagen, rektor se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Samråd ska ske med elevhälsan om det inte är uppenbart obehövligt. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska hon eller han ges sådant stöd. Enligt skollagen ska ett åtgärdsprogram utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Om det finns särskilda skäl, får ett beslut enligt 9 § för en elev i grundskolan innebära att särskilt stöd ska ges enskilt eller i en annan undervisningsgrupp (särskild undervisningsgrupp) än den som eleven normalt hör till. Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut enligt 7 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång). Ett beslut om åtgärdsprogram, särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång beslutas av rektor. Enligt förvaltningslagen ska beslut som kan överklagas innehålla information hur man kan överklaga beslutet. Rektorns beslut om åtgärdsprogram, placering i särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Enligt skolförordningen ska en elev få studiehandledning på sitt modersmål om eleven behöver det.

Av intervjuer med lärare och rektor framkommer att lärare anmäler till rektor och elevhälsoteam när elever riskerar att inte nå kunskapskraven. I de flesta fall får lärare därefter i uppdrag att göra pedagogiska utredningar och utarbeta åtgärdsprogram som rektor därefter beslutar. I en del fall görs utredningar av personal ur elevhälsan. Av intervjuer med lärare och med elevhälsoteamet framgår att lärarna kan få stöd från elevhälsoteamet i arbetet med att göra utredningar och utarbeta åtgärdsprogram. Dock sker inte alltid detta som utgångspunkt. Av intervjuer med lärare, rektor och personal i elevhälsoteamet framgår att utredningarna som görs kan variera mycket i kvalitet och att detta också återspeglas i de åtgärdsprogram som beslutas för elever i behov av särskilt stöd.

Skolinspektionen har tagit del av ett antal åtgärdsprogram som utarbetats för elever vid skolan. I några av de åtgärdsprogram som Skolinspektionen har tagit del framgår inte elevens behov på ett tydligt sätt och de åtgärder som beskrivs i åtgärdsprogrammen är inte alltid konkreta och kopplade till elevens behov, i de fall dessa beskrivs. Exempelvis anges i något åtgärdsprogram att eleven "behöver mycket stöd och framförallt uppmuntran [...] behöver mycket repetition" och som åtgärd (under rubriken "Kortsiktiga mål") beskrivs vilket läromedel eleven ska arbeta med. De kort- och långsiktiga mål som anges i åt-

gärdsprogrammen är inte alltid utvärderingsbara då de är generella och/eller vaga, som t.ex. "Nå kunskapskraven i engelska" eller "Att utveckla sitt skrivande". Inte heller anges i de åtgärdsprogram Skolinspektionen har tagit del av när och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. I något fall är en utvärdering gjord sex månader efter att åtgärdsprogrammet beslutats. I lärarintervjun framgår att det är läraren som ska se till att åtgärdsprogrammen följs upp och utvärderas och att det kan inträffa att uppföljning och utvärdering av åtgärdsprogram uteblir. I något åtgärdsprogram saknas rektors underskrift. Rektor uppger i intervju att han inte har delegerat beslutanderätten när det gäller beslut om åtgärdsprogram och att han beslutar alla åtgärdsprogram, men att det kan ha hänt att något inte har skrivits under. I några beslut om åtgärdsprogram saknas överklagandehänvisning och i de överklagandehänvisningar som finns anges inte inom vilken tid ett överklagande kan göras samt att överklagandet ska lämnas till rektor/huvudman.

Av intervjuer med såväl rektor som lärare framgår att elever vid skolan som är nyanlända till Sverige och som är i behov av studiehandledning på modersmålet inte får detta. Rektor uppger att rekryteringsförsök har gjorts regelbundet utan resultat och att ett påbörjat utbyte med en annan kommun kan leda till ett samarbete kring undervisning och handledning på distans. Detta har dock ännu ej genomförts och på skolan har man inte heller satt in några andra studiehandledningsinsatser eller kompetensutveckling på området.

Av dokumentation och av intervjuer med rektor och lärare framgår att nyanlända elever får en klasstillhörighet men påbörjar sin undervisning i en särskild undervisningsgrupp, kallad förberedelseklass. I förberedelseklassen ges undervisning i svenska som andraspråk, engelska och matematik. Enligt rektor och lärare får eleverna därefter gradvis efter sina förutsättningar undervisning i fler ämnen i sin klass. Detta innebär att eleverna är placerade i en särskild undervisningsgrupp och har anpassad studiegång. I de beslut om anpassad studiegång som Skolinspektionen tagit del av finns dock oklarheter kring vilka avvikelser som gjorts från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för undervisningen. Vidare framkommer att rektors beslut om placering i särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång i vissa fall saknar överklagandehänvisning och i vissa fall har en överklagandehänvisning som inte uppfyller förvaltningslagens krav, då de saknar information om vilken tid som finns för överklagande samt att överklagandet ska lämnas till rektor/huvudman.

Utredningen visar att elever som är i behov av studiehandledning på modersmålet inte får detta. Utredning av elevers behov sker inte alltid i samråd med elevhälsan om det inte är uppenbart obehövligt. Vidare ser rektor inte till att åtgärdsprogram för elever i behov av särskilt stöd uppfyller författningarnas krav då elevens behov och hur dessa skall tillgodoses inte alltid anges. I åt-

gärdsprogrammen anges inte heller när och hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas och av utredningen framgår att åtgärderna inte alltid följs upp och utvärderas löpande. Av utredningen framgår att det finns åtgärdsprogram som inte är beslutade genom underskrift av rektor och att det finns oklarheter i beslut om anpassad studiegång vilka avvikelser som gjorts från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för undervisningen. Beslut saknar också erforderlig överklagandehänvisning. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att avhjälpa bristen.

Författning

3 kap. 8-12 §§ och 28 kap. 16 § skollagen

21 § förvaltningslagen (1986:223)

5 kap. 4 § skolförordningen

Pedagogiskt ledarskap och utvecklingen av utbildningen

Bedömning

Gullspångs kommun måste vidta följande åtgärder för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Pedagogiskt ledarskap och utvecklingen av utbildningen.

- Rektorn måste ta ansvar för att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete som består i planering, uppföljning och utveckling av utbildningen.
- Rektor måste ta ansvar för att kvalitetsarbetet är dokumenterat och att det finns rutiner för att redovisa konstaterade utvecklingsbehov till huvudmannen.

Motivering

Enligt skollagen ska det på skolenhetsnivå genomföras ett kvalitetsarbete som består i att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Vidare anges att det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de mål som finns för utbildningen i skollagen och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls. Enligt läroplanen ansvarar rektor för att skolans resultat följs upp och utvärderas i förhållande till de nationella målen och kunskapskraven.

Av skolans dokumentation och av intervjuer med rektor och lärare framgår att det inte bedrivs ett dokumenterat systematiskt kvalitetsarbete på skolenhetsnivå. På arbetslags- och ämnesnivå sker visst kvalitetsarbete som dokumenteras, men utvärdering av kunskapsresultat och måluppfyllelse i relation till andra nationella mål har inte gjorts på skolenhetsnivå. Därmed har vissa typer analyser inte gjorts, exempelvis jämförelser av kunskapsresultat i olika ämnen

för samma elever, eller hur kunskapsresultaten ser ut för elever med svensk respektive utländsk bakgrund och skillnader mellan pojkars och flickors resultat. Det finns inte heller någon planering för utvecklingsinsatser vid skolenheten under innevarande läsår, även om det sker utvecklingsinsatser, som exempelvis "learning studies" i matematikundervisningen. Vidare uppger rektor att arbetet med att på skolenhetsnivå följa upp och utvärdera måluppfyllelsen kommer att genomföras på ett annat sätt från och med detta läsårsskifte, då kommunen har tagit fram en modell för uppföljning och utvärdering av resultaten.

Utredningen visar att det på skolenhetsnivå saknas systematik i, och i vissa avseenden också dokumentation över, utvecklingsarbetet. Vidare saknas en planering för utvecklingsinsatser som ska ske på skolenhetsnivå. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att avhjälpa bristen.

Författning

4 kap. 4-7 §§ skollagen, Lgr 11 punkt 2.8 Övergripande mål och riktlinjer, Rektorns ansvar

Erbjudande av utbildning

Bedömning

Gullspångs kommun måste vidta följande åtgärder för att förbättra arbetet inom bedömningsområdet Erbjudande av utbildning och uppföljning av elevens närvaro.

- Säkerställa att det för eleverna finns elevhälsa som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och att tillgången organiseras så att elevhälsan ges förutsättningar att uppfylla funktionen att dels vara förebyggande och hälsofrämjande, dels stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål.
- Se till att utbildningen är avgiftsfri.

Motivering

Enligt skollagen ska elevhälsan omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Av intervju med lärare och personal från elevhälsan framkommer att psykolog inte deltar i regelbundna möten med elevhälsoteamet, utan efterfrågas i samband med utredningar kring enskilda elever. Personal ur elevhälsan beskriver att psykologen i samband med utredningar kring enskilda elever också kan bidra med insatser som kan ses som kompetensutveckling för lärare, vilket i sin tur också kan bli främjande även för andra elevers utveckling. Psykologens insatser i elevhälsans arbete är dock inte planerad och styrd utifrån uppdraget att verka främjande och förebyggande, utan just utifrån den enskilda elevens uppkomna behov. Personal i elevhälsan uppger också att ett utvecklingsområde för elevhälsan är att lägga tyngdpunkten på det förebyggande arbetet. I dagsläget genomför de punktvisa insatser på skolan som är av förebyggande och hälsofrämjande karaktär. Exempel på detta är skolsköterskans hälsosamtal med elever, två dagar "livskunskap" i årskurs 8 som skolsköterska och kurator ansvarar för samt tips och råd om anpassning av undervisningen som personalen med specialpedagogisk kompetens kan ge lärare. Det saknas dock en sammanhållen konkret planering för elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande uppdrag.

Av utredningen framgår att eleverna vid Gullstensskolan 7-9 inte har tillgång till en samlad elevhälsa, d.v.s. medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska kompetenser, som i samarbete med lärarna arbetar förebyggande och hälsofrämjande för att stödja elevernas utveckling mot målen. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att avhjälpa bristen.

Enligt skollagen ska utbildningen i grundskolan vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan medföra en obetydlig kostnad för eleverna. I samband med skolresor och andra aktiviteter får det i enstaka fall förekomma inslag som ersätts av eleven eller dennes vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får inte överstiga huvudmannens självkostnad för den aktuella aktiviteten. Skolinspektionen har i sin praxis bedömt att kostnader över 100 kronor inte kan anses vara en obetydlig kostnad för aktiviteter kopplade till idrott och hälsa (friluftsdag). Vidare anges i förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 374f) att det inte är godtagbart att skolan erbjuder en kostnadsfri alternativ verksamhet för de elever vars vårdnadshavare inte vill betala för dessa aktiviteter.

Av rektorns och skolchefens verksamhetsredogörelse framgår att eleverna vid skidresor som anordnas i årskurserna 7-9 får betala en avgift om 350 kronor för skidhyra. Enligt rektor är själva resan kostnadsfri och alternativ till skidåkning som tillexempel pulkaåkning erbjuds.

Utredningen visar att utbildningen vid Gullstensskolan 7-9 inte är helt avgiftsfri för alla elever. Även om vissa obetydliga kostnader får förekomma bedömer Skolinspektionen att den aktuella kostnaden för skidhyran överstiger kostnaden för vad som kan betraktas som obetydlig kostnad. Vidare bedömer Skolinspektionen att det inte är godtagbart att skolan erbjuder en kostnadsfri alternativ verksamhet för de elever vars vårdnadshavare inte vill betala för dessa aktiviteter. Verksamheten uppfyller därmed inte författningarnas krav och huvudmannen föreläggs att avhjälpa bristen

Författning

2 kap. 25 § och 10 kap. 10-11 §§ skollagen

I ärendets slutliga handläggning har deltagit jurist Susanna Åhgren och avdelningsjurist Charlotte Fagher.

På Skolinspektionens vägnar

Magnus Haglund
Enhetschef

Linda Svensson
Föredragande

Bilaga:

Bilaga 1 Allmänt om tillsynen

Allmänt om tillsynen

Skolinspektionen genomför regelbundet tillsyn i alla kommuner för att granska skolväsendet. Tillsyn genomförs samtidigt i de fristående skolor som finns i kommunen.

Vid tillsynen tar Skolinspektionen ställning till i vad mån verksamheten ger förutsättningar för barn, ungdomar och vuxenstuderande att nå de nationella målen och bedömer om huvudmännen uppfyller de krav som författningarna ställer på verksamheten. Tillsynen fokuserar på sådana faktorer som har betydelse för en god lärandemiljö och för elevernas möjligheter att uppnå kunskapsmålen. Förutom att Skolinspektionen bedömer måluppfyllelsen inriktas tillsynen mot tre huvudområden: **Elevernas utveckling mot målen, ledning och utveckling av utbildningen samt enskild elevs rätt.**

Varje skola får efter besöket ett beslut där iakttagelser och bedömningar som rör den granskade skolan redovisas. För offentliga huvudmän sammanställs iakttagelser och bedömningar, som rör huvudmannens ansvar för utbildningsverksamheten i kommunen, i ett beslut (kommunbeslut). Kommunens förskoleverksamhet och verksamheten vid fritidshemmen redovisas i var sitt sammanfattande beslut. Fritidshem vid fristående skolor inspekteras i anslutning till tillsynen av den fristående grundskolan. Skolinspektionen ger alltid huvudmännen möjlighet att ta del av och lämna synpunkter på sakuppgifter i besluten.

Skolinspektionens granskning avser emellertid inte att ge en heltäckande bild av tillståndet i skolväsendet utan i vilken utsträckning huvudmannen, vid det aktuella granskningstillfället, avviker från de krav och förväntningar som uttrycks i skollag, läroplaner och övriga författningar som rör skolväsendet, inom de granskade områdena. Beskrivningarna och bedömningarna i besluten grundas på de dokument som huvudman och skolor lämnat samt på de iakttagelser och intervjuer som genomförts vid besök i verksamheten. Även annan information från Skolverkets nationella uppföljningssystem, eller som finns publicerad på annat sätt, har använts. Skolinspektionen använder olika tillsynsmetoder vilket innebär att besöken vid skolor och verksamheter kan variera avseende såväl omfattningen som av vilka grupper som intervjuas. Vid kommunala förskolor och fritidshem grundar sig inspektionen i huvudsak på intervjuer med personal, föräldrar och ledning.

För den offentliga verksamheten kompletteras alla beslut med en muntlig återrapportering av inspektörerna till företrädare för huvudmannen.

Inom de områden där Skolinspektionen bedömt att det finns brister har huvudman och rektor eller förskolechef ett ansvar för att åtgärder vidtas. Med

anledning av tillsynen ska huvudmannen till Skolinspektionen redovisa vilka åtgärder som har vidtagits i verksamheterna inom den tid och i den ordning som anges i beslutet.

Ytterligare information om den regelbundna tillsynen finns på Skolinspektionens webbplats (www.skolinspektionen.se/Tillsyn).